

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไพล่
บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี
Guidelines for Improving the Quality of Life of the Pwo Karen
Ethnic Group in Baan Phu Men, Uthai Thani Province.

สมเกียรติ หนองกลาง*

Somkiat Nuangklang

วรวิทย์ นพแก้ว**

Worawit Noppakaew

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences

Nakhon Sawan Rajabhat University, Thailand

E-mail : Maxky8819@gmail.com, tom333tam@gmail.com

Received : April 12, 2025

Revised : July 25, 2025

Accepted : July 27, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ และวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไพล่ บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี (๒) ศึกษาการจัดการคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไพล่ บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี ในบริบทหลังการเปลี่ยนแปลง (๓) หาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไพล่ บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากเอกสาร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๗ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการลงพื้นที่สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดย การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า (๑) บริบทเชิงพื้นที่ และวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไพล่ พบว่า ชุมชนกะเหรี่ยงไพล่ บ้านภูเหม็น มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานมาอย่างยาวนาน มีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ ชุมชนมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น มีวิถีชีวิต และประเพณีวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับธรรมชาติตามความเชื่อ

* นายสมเกียรติ หนองกลาง, Mr.Somkiat Nuangklang, นักศึกษาหลักสูตร รัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ Student Master of Political Science (Political Science)

** ผศ.ดร.วรวิทย์ นพแก้ว, Asst.Prof.Worawit Noppakaew, Ph.D, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ Thesis Advisor

ชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโพลั่ว (๒) การจัดการคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโพลั่ว ในบริบทหลังการเปลี่ยนแปลง หลังการประกาศ “พื้นที่คุ้มครองวัฒนธรรม” เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๓ พบว่า การจัดการวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงโพลั่ว บ้านภูเหม็น ยังคงมีความเชื่อและให้ความเคารพนับถือในเรื่องของสิ่งที่เหนือธรรมชาติ การจัดการการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า การใช้ประโยชน์แบบมีเงื่อนไขยังขาดความมั่นคง และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาจัดการแต่ไม่มีการบูรณาการการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม ด้านการจัดการด้านการศึกษา พบว่า ยังไม่มีหน่วยงานที่ส่งเสริมการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม และชุมชนไม่ได้สืบทอดภาษาถิ่นให้ลูกหลาน และด้านการจัดการสิทธิขั้นพื้นฐาน พบว่า ไม่ประสบปัญหาเรื่องสิทธิในสัญชาติ รวมถึงการได้รับสวัสดิการแห่งรัฐเทียบเท่าคนไทยทุกประการ (๓) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโพลั่ว พบว่า ๑) การจัดการวิถีชีวิต และวัฒนธรรม ควรส่งเสริมให้มีการจัดทำประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิต มีการกำหนดให้มีการขับเคลื่อนพื้นที่คุ้มครองวิถีชีวิตอย่างจริงจังและให้เกิดความยั่งยืน ๒) การจัดการเรื่องอาชีพและรายได้ ควรส่งเสริมสนับสนุนการถอดองค์ความรู้ และอบรมความรู้ด้านอาชีพให้กับประชาชนทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม ๓) การจัดการการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ โดยการกำหนดใช้แนวทางการจัดการพื้นที่คุ้มครองวัฒนธรรมตาม มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๕๓ อย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม ๔) การจัดการความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ควรสร้างความมั่นคงในที่อยู่อาศัย และสำรวจ ศึกษา และกำหนดเขตพื้นที่ในการทำกิน โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ๕) การจัดการด้านการศึกษา ควรออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต สอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรม ๖) การจัดการด้านสิทธิพื้นฐาน ควรจัดทำข้อมูลทะเบียนกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโพลั่ว บ้านภูเหม็น อย่างต่อเนื่องและให้หน่วยงานลงพื้นที่ทำความเข้าใจสิทธิต่าง ๆ รวมถึงการรับบริการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: การพัฒนาคุณภาพชีวิต; กลุ่มชาติพันธุ์; กะเหรี่ยงโพลั่ว

Abstract

This research article aims to: (1) study the spatial context and way of life of the Pwo Karen ethnic group; (2) explore the management of quality of life among the Pwo Karen in the post-transition context; and (3) propose guidelines for improving the quality of life for the Pwo Karen people. This study employs qualitative research methods, collecting data from documents and 17 key informants. Research tools include semi-structured interviews and non-participant observation. The data were analyzed through content analysis.

The findings are as follows: (1) The spatial context and way of life of the Pwo Karen in Baan Phu Men community show a long history of settlement. Their lifestyle is closely connected to nature, and the community has a distinct identity with traditions and cultural practices that align with their ethnic beliefs.(2) In terms of quality of life management after the declaration of the “Cultural Protection Zone” on December 8, 2020, it was found that the community continues to uphold beliefs and respect for the supernatural. However, the conditional use of natural resources lacks security, and there is no integrated approach among responsible agencies. Educational management has yet to align with the local lifestyle, and the community has not passed down its local language to younger generations. Regarding basic rights, there are no issues with nationality rights, and the community receives state welfare equal to Thai citizens. (3) Guidelines for improving the quality of life of the Pwo Karen include: 1) promoting historical and lifestyle documentation, and seriously implementing and sustaining the Cultural Protection Zone; 2) supporting career knowledge transmission and vocational training for both primary and supplementary occupations; 3) managing access to natural resources in line with the Cabinet Resolution dated August 3, 2010, in a concrete and serious manner; 4) creating housing security and conducting participatory surveys to define land use areas; 5) designing flexible, lifelong learning models that are compatible with the local way of life and culture; and 6) maintaining a continuous registry of the Pwo Karen in Baan Phu Men, and ensuring that relevant agencies understand and provide access to rights and services.

Keywords: Improving the Quality of Life; Ethnic groups; Pwo Karen

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คุณภาพชีวิตเป็นพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ที่จะนำไปสู่การพัฒนาในด้านต่าง ๆ คุณภาพชีวิตของแต่ละคนและแต่ละกลุ่มคนมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับภูมิหลังและบริบท สภาพสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการให้ความสำคัญของคุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลและกลุ่ม^๑ การมีคุณภาพชีวิตที่

^๑ บุรณเชน สุขคุ้ม, “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์กุ่ม”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (พฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๕๖๑) : ๑๕๗๐-๑๕๘๓

นอกเหนือไปจากการสร้างสรรค์ด้วยตนเองแล้ว ยังเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจความสุขที่เกิดขึ้นกับครอบครัว เครือญาติ และบุคคลอื่น ๆ ในสังคม^๒

การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนจะดำเนินการจากหลากหลายภาคส่วนทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนที่ต้องดำเนินงานร่วมกัน โดยมีเป้าหมายการทำงานที่มุ่งเน้นไปตามพันธกิจหลักของหน่วยงาน เช่น กระทรวงมหาดไทย จะเน้นที่การช่วยเหลือประชาชนในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขในทุก ๆ ด้าน กระทรวงศึกษาธิการ เน้นการพัฒนาการศึกษาให้กับผู้เรียนตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา และการศึกษานอกระบบ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มุ่งเน้นการพัฒนาเกี่ยวกับการเกษตร การจัดหาแหล่งน้ำ การผลิตสินค้าทางการเกษตรกระทรวงสาธารณสุข มุ่งเน้นที่การดูแลและรักษาสุขภาพของ ประชาชน เป็นต้น ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าทุกหน่วยงานให้ความสำคัญที่การพัฒนาประชาชนในทุกจังหวัดของประเทศซึ่งประเทศไทยมีบริบทของแต่ละจังหวัดที่แตกต่างกันทั้งในด้านพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ด้านเศรษฐกิจด้านวัฒนธรรมและสังคม ดังนั้นลักษณะของประชาชนก็แตกต่างกันไปด้วย การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนจึงควรดำเนินการให้สอดคล้องการบริบทดังกล่าว เพื่อให้การพัฒนาประชาชนบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติกำหนด แต่จากข้อมูลสถานการณ์คุณภาพชีวิตของ ประชาชนไทยในปัจจุบัน พบว่า

๑) ด้านการศึกษา การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยยกระดับชีวิตและความ เป็นอยู่ของ ประชากรให้สูงขึ้นส่วนความรู้หรือการขาดการศึกษาเป็นการตัดโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ขาดสุขภาพอนามัยที่ดีปัญหาต่าง ๆ จะเกิดขึ้นตามมาและการมีชีวิตไม่ยืนยาว

๒) ด้านสุขภาพอนามัย ประชากรในประเทศไทยโดยเฉพาะประชากรในชนบทมีปัญหาด้านสุขภาพอนามัยเนื่องจากบริโภคอาหารได้ไม่เพียงพอหรือไม่ถูกตามหลักโภชนาการ นอกจากปัญหาทางด้านโภชนาการแล้ว ยังมีปัญหาในด้านการแพทย์และสาธารณสุข ซึ่งประชาชนในชนบทมีโอกาสได้รับการบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขน้อยมากเพราะอยู่ห่างไกลและมีฐานะยากจนการขาดสุขนิสัยที่ดี ไม่ระมัดระวังตน ในการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้ประชากรป่วยเป็นโรคต่าง ๆ ได้ง่าย

๓) ด้านการประกอบอาชีพ ปัจจุบันอัตราการว่างงานสูงขึ้นเรื่อย ๆ

๔) ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือการจัดการท้องถิ่นหรือบ้านเมือง คนไทยส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในอัตราที่ต่ำไม่ว่าจะเป็นระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัดหรือระดับชาติทั้งหมดนี้ สืบเนื่องมาจากระบบ

^๒ ศุภสวัสดิ์ วัฒนะคุณโชต, ภมร ชันระหัตถ์, และธนิศร ยืนยง, “การพัฒนาคุณภาพชีวิต ประชาชนในจังหวัดราชบุรี”, วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา สาขามนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา, ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม๒๕๖๖): ๒๑๓-๒๒๙.

การปกครองที่เน้นการบริหารจากส่วนกลาง มาเป็นเวลานานจึงส่งผลให้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตลดน้อยลงไปด้วย

จากสภาพที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าหากประชาชนชาวไทยถ้ามีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งในด้านปัจจัยพื้นฐานด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านวัฒนธรรมหรือด้านจิตใจก็จะส่งผลต่อคุณภาพ ชีวิตที่ดีขึ้นตามไปด้วยประเทศชาติก็จะก้าวสู่ประเทศที่พัฒนาในอนาคต^๓ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน มีเป้าหมายการพัฒนาที่มุ่งเน้น การยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ บนพื้นฐานแนวคิด ๓ ประการ ได้แก่

๑) “ต่อยอดอดีต” โดยมองกลับไปที่รากเหง้าทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และจุดเด่นทางทรัพยากร ธรรมชาติที่หลากหลาย รวมทั้งความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศในด้านอื่น ๆ นำมาประยุกต์ ผสมผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของเศรษฐกิจและสังคมโลกสมัยใหม่

๒) “ปรับปรุงจจุบัน” เพื่อปูทางสู่อนาคต ผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศในมิติต่าง ๆ ทั้งโครงข่าย ระบบคมนาคมและขนส่ง โครงสร้างพื้นฐานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และดิจิทัล และการปรับสภาพแวดล้อม ให้เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการอนาคต

๓) “สร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต” ด้วยการเพิ่ม ศักยภาพของผู้ประกอบการ พัฒนาคนรุ่นใหม่ รวมถึงปรับปรุงแบบธุรกิจ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการ ของตลาด ผสมผสานกับยุทธศาสตร์ที่รองรับอนาคตบนพื้นฐานของการต่อยอดอดีตและปรับปรุงจจุบัน รวมถึงการเพิ่มขึ้นของคนชั้นกลาง และลดความเหลื่อมล้ำ ของคนในประเทศได้ในคราวเดียวกัน^๔

วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยมีความหลากหลาย มีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันไป โดยสภาพเศรษฐกิจ-สังคม ตามจารีตประเพณีเป็นการปรับตัวเข้ากับฐานทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิ สังคมที่ตั้งถิ่นฐานอยู่โดย “กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง” หรือชนชาวเขาจะตั้งถิ่นฐานตามแนวเทือกเขาบนพื้นที่สูง ทางภาคเหนือ เป็นสังคมเกษตรกรรมที่พึ่งอาศัยป่าเป็นหลัก “กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่ราบ” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มใหญ่ที่มีวิถีการดำรงชีวิตกลมกลืนกับคนไทยทั่วไป มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยมีแนวโน้ม เปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมเมืองมากขึ้นแต่ยังคงอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตนเองอยู่สำหรับ “กลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้ง ถิ่นฐานตามหุบเขาหรือชายฝั่งทะเล” เรียกว่า ชาวเล มีวิถีชีวิต

^๓ พงศ์รัตน์ ภิรมย์รัตน์, ธาเดช เกิดวิชัย และณัฐพงษ์ เตชะรัตนเสถียร, “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนจังหวัดแพร่”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๔ (กรกฎาคม-สิงหาคม ๒๕๖๓): ๑๔๙-๑๕๐๕.

^๔ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๖), หน้า ๖.

อยู่ทั้งบนเกาะและในท้องทะเล มีอาชีพประมง เป็นหลัก นอกจากนี้ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มเล็กที่ชอบอาศัยในป่า ดำรงชีวิตด้วยการล่าสัตว์และเก็บของป่า^๕

กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโผล่ว บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานชุมชนมาเป็นเวลานานมากกว่า ๔๐๐ ปี มีความผูกพันอยู่กับป่า วิถีชีวิตสัมพันธ์กับธรรมชาติและมีอัตลักษณ์วัฒนธรรมเฉพาะเป็นของตัวเอง นับถือเจ้าวัด ซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและมีบทบาทสำคัญด้านประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ดั้งเดิมเคยทำไร่หมุนเวียนและปลูกข้าวไร่ ล่าสุดปี พ.ศ. ๒๕๕๗ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืชได้มีการประกาศเป็นวนอุทยานฯ ทับซ้อนทั้งพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของชุมชน จนนำมาสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนมาเป็นเวลานาน ก่อนที่จะมีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยอาศัยมติคณะรัฐมนตรี ๓ สิงหาคม ๒๕๕๓ ปัญหาต่าง ๆ จึงเริ่มคลี่คลายลงเรื่อย ๆ และจากสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนในการจัดการทรัพยากร ที่ดินและป่าไม้ จากสภาพการพัฒนาที่ผ่านมาข้างต้น ชุมชนยังได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตยังไม่ดีเท่าที่ควร จึงมีการประกาศ “เขตคุ้มครองทางวัฒนธรรม” ชุมชนกะเหรี่ยงบ้านพุเม้ง (ภูเหม็น) เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๓ ภายหลังการประกาศเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ ได้ก่อให้เกิดการพัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวกะเหรี่ยงบ้านพุเม้งในหลายๆ ด้าน เช่น การสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานด้านการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จนสามารถผลักดันให้มีการประกาศเพิกถอนเขตพื้นที่วนอุทยานห้วยคตจำนวน ๑๐,๓๕๓ ไร่ ปัจจุบันอยู่ระหว่างการออกแบบและพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ภายใต้กรอบแนวคิดพื้นที่คุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ให้ปรากฏเป็นรูปธรรม เพื่อยกระดับให้เป็นต้นแบบการเรียนรู้สำหรับชุมชนอื่น ๆ ต่อไป ผลจากการประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านพุเม้ง ยังเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ชาวกะเหรี่ยงบ้านพุเม้ง เกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ วิถีวัฒนธรรม การใช้ภาษา การเล่นดนตรี และการแสดงทางวัฒนธรรมให้แก่กลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชน ตลอดจนการใช้เครื่องแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่มีลวดลายและการทักทอตามภูมิปัญญาของชาวกะเหรี่ยง การพัฒนาและแก้ไขปัญหาความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ระบบสาธารณสุขภาคชุมชน การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน โดยได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงาน องค์กรภายนอก แต่ในขณะเดียวกันชุมชนที่เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐยังไม่ยืดหยุ่น การทำงานในระดับพื้นที่ยังขาดการบูรณาการร่วมกับหน่วยต่าง ๆ การทำงานมีความเกี่ยวข้องหน่วยงานกรมเป็นหลัก แต่หน่วยงานปฏิบัติการในระดับพื้นที่ไม่มีความเข้าใจ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่มีอำนาจ ต้องรอคำสั่งจากระดับนโยบาย

^๕ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, “แผนแม่บทการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๐, (ออนไลน์), แหล่งที่มา: <https://www.harvardasia.co.th/wp-content/uploads/๒0๑๖/0๙/๕0๓.pdf> [๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๗].

เนื่องจากไม่มีความเข้าใจชาติพันธุ์ ปัญหาชาติพันธุ์มักถูกเป็นประเด็นแยกกระทรวง ไม่เข้าใจมิติ การพัฒนาการของชาติพันธุ์ผูกโยงพันกับเรื่องความมั่นคงมากเกินไป จึงมีการกำหนดนโยบายชาติพันธุ์ โดยฝ่ายความมั่นคง เนื่องจากถูกมองว่าเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง ส่งผลทำให้ชุมชนชุมชน กะเหรี่ยงไผ่ลั่ว บ้านภูเหม็น มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่มีความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม มีระบบความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมแบบดั้งเดิม ประชากรในหมู่บ้านทำการเกษตร ใช้วิถีชีวิตแบบเรียบง่ายมาสู่การ เปลี่ยนแปลงระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ทำให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตของ กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ที่จะต้องปรับตัวตามกระแสการพัฒนา การดำเนินชีวิตของราษฎรเปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเป็นเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี วัฒนธรรม การสร้างอาชีพ การสร้างรายได้ รวมถึงโอกาส ในการเรียนรู้ทำให้คุณภาพชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต มีความสะดวกสบายในการเดินทางสัญจร มีสาธารณูปโภค ไฟฟ้า ประปาและบริการทางสังคมของรัฐเข้าไปในหมู่บ้านรวมถึงการเข้าถึงความทันสมัย ของเทคโนโลยีไม่ต่างจากคนพื้นราบ

จากปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เห็นว่า ผู้วิจัยได้มีความสนใจต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต กลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไผ่ลั่ว บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี เพื่อหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไผ่ลั่ว บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี ที่มี การเปลี่ยนไปจากเดิมที่มีระบบความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมการประกอบอาชีพทำการเกษตร ใช้ชีวิตเรียบง่ายมาสู่การเปลี่ยนแปลงระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนจากเดิมจากการที่ประกาศ “พื้นที่ คุ่มครองทางวัฒนธรรม” ชุมชนกะเหรี่ยงบ้านพุเม้ง (ภูเหม็น) เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๓ ต้องทำให้ ต้องปรับตัวตามกระแสการพัฒนาทำให้เป็นประเด็นการวิจัยที่น่าสนใจ และเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ และวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไผ่ลั่ว บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี
๒. เพื่อศึกษาการจัดการคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไผ่ลั่ว บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี ในบริบทหลังการเปลี่ยนแปลง
๓. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไผ่ลั่ว บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล เชิงคุณภาพ ในการศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ และวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไผ่ลั่ว และศึกษาการจัดการ คุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไผ่ลั่ว บ้านภูเหม็น ในบริบทหลังการเปลี่ยนแปลง และเพื่อหาแนวทางการ พัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไผ่ลั่ว โดยการเก็บข้อมูลรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาจาก

เอกสาร ใช้สัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และการลงพื้นที่สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) การวิเคราะห์และจำแนกข้อมูล การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากการทบทวนวรรณกรรมร่วมกับการเก็บข้อมูลภาคสนาม

กลุ่มเป้าหมาย/กลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-information) การวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนด กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่เกี่ยวข้อง โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อใช้ในการศึกษาภาคสนาม โดยผู้วิจัย ใช้วิธีการศึกษาจากสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group interview) การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับกลุ่มเป้าหมาย การสัมภาษณ์ จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและรับรู้เกี่ยวกับการจัดการคุณภาพชีวิตหลังการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีทั้งเจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้นำทางธรรมชาติ ผู้อาวุโส และประชาชนทั่วไปหรือผู้มีส่วนร่วม ซึ่งเป็นองค์กรทั้งใน และนอกชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม จำนวน ๑๗ คน ประกอบด้วย ดังนี้

๑) เป็นเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ จำนวน ๖ คน

๒) ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในพื้นที่ศึกษา ในบริบทหลังการเปลี่ยนแปลงของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และแนวทาง/ข้อเสนอแนะการพัฒนาคุณภาพชีวิต จำนวน ๓ คน

๓) ผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้อาวุโสในชุมชน จำนวน ๔ คน และ

๔) ประชาชนทั่วไปในพื้นที่ที่ศึกษา ในบริบทหลังการเปลี่ยนแปลงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและ แนวทาง/ข้อเสนอแนะการพัฒนาคุณภาพชีวิต จำนวน ๔ คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) จำนวน ๒ ชุด แบ่งเป็นภาคหน่วยงาน และภาคชุมชน แบบสัมภาษณ์ภาคชุมชนมี ๔ ส่วน ประกอบไปด้วย เครื่องมือที่ผู้ศึกษานำมาใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก อุปกรณ์บันทึกเสียงช่วยในการเก็บรวบรวม ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วน นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการโดยใช้ วิธีการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ในกรณีที่ข้อมูลไม่ครบถ้วนหรือมีประเด็นปัญหาบางประการที่ต้องการ สอบถาม โดยจะมีการขออนุญาตสัมภาษณ์เพิ่มเติมและกำหนดเวลาในการสัมภาษณ์อย่างชัดเจน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาในเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไพล่บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี ได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น ๒ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary sources) ประกอบไปด้วย หนังสือ ตำราวิชาการ วิทยานิพนธ์ บทความจากวารสาร เอกสารราชการ รายงานข่าวต่างๆ และสื่อออนไลน์

ส่วนที่ ๒ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary sources) ใช้สัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group interview) และการลงพื้นที่สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลบริบทเชิงพื้นที่ และวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไพล่ บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี และศึกษาการจัดการคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไพล่ บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี ในบริบทหลังการเปลี่ยนแปลง และเพื่อหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไพล่ บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยนำข้อมูลในแต่ละประเด็นที่กำหนดไว้เชื่อมโยงให้เห็นภาพรวมที่ชัดเจนสำหรับการตรวจสอบข้อมูลจากการศึกษางานวิจัยโดยใช้วิธีสัมภาษณ์ (interview) ซึ่งจะดำเนินการแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือกลุ่มหน่วยงานต่าง ๆ และภาคชุมชน รวมถึงมีเอกสารอ้างอิงทางวิชาการที่เกี่ยวข้องในเนื้อหาข้อมูลของผลการดำเนินโครงการและกิจกรรมการพัฒนาในพื้นที่บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการรวบรวมเอกสาร มาวิเคราะห์เปรียบเทียบความหลากหลายทางมิติความคิดของทั้ง ๒ กลุ่ม มีความแตกต่างกันหรือไม่เพื่อเป็นข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยการดำเนินโครงการและกิจกรรมการพัฒนาของหน่วยงานในทางกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไพล่ บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี จากนั้นนำประเด็นของข้อมูลที่มีความสมบูรณ์และถูกต้อง เพื่อนำมาเขียนสรุปผลการวิจัยโดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีที่กำหนดไว้ในกรอบการศึกษามานำเสนอในรูปแบบข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้การสรุปผลการวิจัยจากการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไพล่ บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี สามารถสรุปผลโดยแบ่งออก ๓ ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

๑. **บริบทเชิงพื้นที่ และวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไพล่ บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี**
พบว่า ความเป็นมาของชุมชนชุมชนกะเหรี่ยงไพล่ บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาในการตั้งถิ่นฐานชุมชนมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๔๐๐ ปี มีความผูกพันอยู่กับป่า วิถีชีวิตสัมพันธ์กับธรรมชาติ จากประวัติความเป็นมา สิ่งหนึ่งที่เห็นได้ชัด ก็คือ ชุมชนกะเหรี่ยงบ้านภูเหม็นในอดีตถูกรายล้อมด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีป่าเขาและลำห้วยที่ไหลผ่านชุมชน เต็มไปด้วยพันธุ์พืชอันหลากหลายนานาชนิด วิถีวัฒนธรรมของคนสัมพันธ์กับธรรมชาติ ส่วนคำว่า “ภูเหม็น” ที่ใช้เรียกชื่อหมู่บ้านในปัจจุบันนั้นคาดว่าอาจจะมาจากทางราชการ สืบจากรายชื่อหมู่บ้าน และคงมีความเข้าใจว่าหมู่บ้านนั้นอยู่บนเนินเขา (ภูเขา) และไม่ทราบที่มาของชื่อนี้ เลยตั้งชื่อคำที่เคยเรียกติดปากก่อนจะเพี้ยนมาเป็น “ภูเหม็น” และกลายเป็นชื่อหมู่บ้านในปัจจุบัน นอกจากนี้ กะเหรี่ยงความผูกพันอยู่กับป่า วิถีชีวิตสัมพันธ์กับธรรมชาติผ่านวัฒนธรรมเป็นของตัวเอง เดิมประกอบอาชีพเกษตรกรรมด้วยการทำไร่หมุนเวียน เก็บหาของป่า ลำสัตว์เป็นอาหาร ดำรงชีพพึ่งพิงธรรมชาติ ตามจารีตประเพณี และมีอัตลักษณ์วัฒนธรรมเฉพาะของคนกับป่า ดังคำกล่าวของผู้อาวุโสชาวกะเหรี่ยงว่า “กะเหรี่ยงอยู่ที่ไหน ป่าอยู่ที่ไหน ป่าอยู่ที่ไหน กะเหรี่ยงก็อยู่ที่นั่น” ซึ่งสื่อความหมายว่า กะเหรี่ยงจะอาศัยอยู่กับป่าในการดำรงชีพมาตั้งแต่บรรพบุรุษ รวมทั้งมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติผ่านความเชื่อ และคำสอนของบรรพบุรุษที่ว่า “อยู่ป่าก็รักษาป่า ใช้น้ำก็รักษาน้ำ” และมีผู้นำจิตวิญญาณที่เรียกว่า “เจ้าวัด” ซึ่งเป็นความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงคอย ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ

สภาพแวดล้อมของชุมชนกะเหรี่ยงไพล่ บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี ทำให้เห็นได้ว่าชุมชนภูเหม็นเป็นชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์โดยสภาพทั่วไปเป็นที่ราบสูงมีภูเขารายล้อมมีลำห้วยไหลผ่านกลางชุมชน มีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาบริเวณเขตอนุรักษพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ในอดีตนั้นมีแม่น้ำไหลผ่านตลอดทั้งปี ชาวบ้านมีน้ำอุปโภค บริโภค และทำการเกษตรตลอดทั้งปี บางปีฝนแล้ง น้ำในลำห้วยเกือบแห้งขอด บางปีฝนตกมาก น้ำก็จะไหลหลาก สร้างความเสียหายให้กับบ้านเรือนของชาวบ้านและเรือสวนไร่นาพอสมควร ชาวบ้านช่วยกันสร้างฝายน้ำชุมชนด้วยไม้ไผ่แบบง่าย ๆ อยู่หลายจุดวางตำแหน่งไว้ห่าง ๆ กันตลอดแนวลำห้วยภูเหม็น เพื่อชะลอน้ำในฤดูฝน และเป็นการกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง ซึ่งจะทำให้เห็นวิถีชีวิตของชาวบ้านที่นี่ที่สัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ตั้งแต่การดำรงชีวิตของชาวบ้านที่อยู่ด้วยกันทำไร่หมุนเวียนปลูกข้าวไร่ ข้าวโพด สับปะรด มัน แตง ฟักพริกกะเหรี่ยงพืชผักสวนครัว และสมุนไพรตามบริเวณเชิงเขาอีกทั้งยังการเก็บของป่ามาบริโภคในครัวเรือน นอกจากนี้ภายในชุมชน

ยังมีพื้นที่ป่าไว้สำหรับพิธีกรรมต่าง ๆ คือป่าศักดิ์สิทธิ์ป่าพิธีกรรมและป่าวิญญาณอันเต็มไปด้วยความร่มรื่นของต้นไม้ใหญ่ กะเหรี่ยงบ้านภูเหม็นยังมีพื้นที่ป่าภายในชุมชนไว้สำหรับ ทำพิธีต่าง ๆ ตามถามเชื่อ (ป่าศักดิ์สิทธิ์) เป็นกลุ่ม ๆ ภายในมีป่าชุมชน ชาวบ้านใช้หาอยู่หากินตามวิถีวัฒนธรรมของชุมชนการตั้งบ้านเรือน เป็นกลุ่ม เพราะโดยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มเครือญาติหรือเกี่ยวดองกัน จะเห็นได้ว่าชุมชน กะเหรี่ยงบ้านภูเหม็นยังมีพื้นที่ป่าภายในชุมชนไว้สำหรับ ทำพิธีต่าง ๆ ตามถามเชื่อ (ป่าศักดิ์สิทธิ์) เป็นกลุ่ม ๆ ภายในมีป่าชุมชน ชาวบ้านใช้หาอยู่หากินตามวิถีวัฒนธรรมของชุมชน

อัตลักษณ์ ของชุมชนกะเหรี่ยงไผ่ลั่ว บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี ประกอบไปด้วย อัตลักษณ์ภาษาของชุมชนกะเหรี่ยงไผ่ลั่ว บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี ยังคงพูดด้วยภาษา กะเหรี่ยงทั้งผู้อาวุโสและเด็กตัวเล็ก ๆ เพราะทุกคนในชุมชนยังคงสื่อสารกันด้วยภาษากะเหรี่ยง ส่วน อัตลักษณ์การแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง นับว่าเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นไม่เหมือนใคร ผู้หญิงไผ่ลั่วจะสวมชุดเสื้อ (ฉ่ายฉะ) สีแดง และผ้าถุง (นึ่งอุงกึ่ง) สีแดง ความเชื่อและการปฏิบัติตน และบ่งบอกสถานะ และอัตลักษณ์ด้านอาหาร ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตธรรมชาติและ การพึ่งพาตนเองโดยป่าที่เปรียบเสมือนครัวของชุมชนที่ทุกคนสามารถไปเก็บพืชผักมาทำอาหาร

ปฏิทินวิถีชีวิต/ประเพณีวัฒนธรรม ซึ่งเป็นอัตลักษณ์และลักษณะเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไผ่ลั่ว ยังผูกพันกับธรรมชาติ ป่าไม้ลำห้วย การดำรงวิถีชีวิตการเพราะปลูก การทำไร่ข้าว โดยมี “เจ้าวัด” ซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การทำบุญแม่โพสพ ประเพณีกินข้าวใหม่ ซึ่งเป็นการทำบุญปีละครั้งของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไผ่ลั่ว บ้านภูเหม็น และเจ้าวัดยังเป็นผู้นำ ทางจิตวิญญาณในการนำพาทำพิธีกรรมอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไผ่ลั่วที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านภูเหม็นแห่งนี้ ปัจจุบันชุมชนนี้ ก็ยังคงรักษาอัตลักษณ์ วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และให้ความเคารพนับถือในเรื่องของสิ่งเหนือธรรมชาติ วิญญาณบรรพบุรุษ และชาวบ้านยังคงมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับป่าศักดิ์สิทธิ์ ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมตั้งแตในอดีต

๒. การจัดการคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไผ่ลั่วบ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี ในบริบทหลังการเปลี่ยนแปลงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่า การจัดการวิถีชีวิต และวัฒนธรรม ความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไผ่ลั่ว บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไผ่ลั่ว บ้านภูเหม็น ยังคงมีความเชื่อและให้ความเคารพนับถือในเรื่องของสิ่งเหนือธรรมชาติ วิญญาณบรรพบุรุษ สิ่งที่ได้เห็นอย่างชัดเจนโดยยังคงปฏิบัติสืบทอดมา และเป็นจุดเด่นของชุมชนอย่างชัดเจน และมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาสนับสนุน อารมณ์ รวมถึงการสืบสาน รักษา และต่อยอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในเรื่องของวัฒนธรรมวิถีชีวิต ดังที่เห็น ในการส่งเสริมพิธีกรรมไหว้เจดีย์ ที่มีหน่วยงานท้องถิ่นและหน่วยงานระดับภูมิภาคให้การสนับสนุน แต่ด้วยประเพณีวิถีชีวิต และพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มีอยู่หลากหลาย

แต่กิจกรรมเดิมของชุมชนกะเหรี่ยงโพลั่ว บ้านภูเหม็นยังคงอนุรักษ์ไว้ คือ ประเพณีกินข้าวใหม่ การปักสะดุ้งในไร่ข้าว พิธีค้ำต้นไทร การไหว้เจดีย์ และประเพณีการล้างเท้า เป็นวัฒนธรรมเฉพาะคนในชุมชน โดยมีผู้อาวุโสของคนในชุมชนเคารพนับถือเป็นผู้นำในการประกอบพิธีเท่านั้น จึงทำให้หน่วยงานของรัฐไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้มากนัก และเรื่องวัฒนธรรมทางภาษาที่ยังขาดหน่วยงานของรัฐให้การสนับสนุน และการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมโดยเฉพาะความเชื่อและวิถีปฏิบัติต่าง ๆ ที่เคยทำในอดีตก็เปลี่ยนไป รวมถึงชาวบ้านยังไม่เข้าใจเรื่องการจัดการพื้นที่พื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรมตามมติ ครม. ปี ๒๕๕๓ ในการสืบทอดวิถีวัฒนธรรมของชุมชน

การจัดการรายได้และอาชีพ กะเหรี่ยงโพลั่ว บ้านภูเหม็น แต่เดิมจะดำรงชีพอย่างพออยู่พอกิน มีชีวิตที่สงบสุขอยู่หากินในป่า เพราะมีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติ เป็นแหล่งทำมาหากินอย่างสะดวก รวมถึงการมีอาชีพเสริมจากการเก็บของป่าเพื่อมาขาย แต่ในหลังการเปลี่ยนแปลงเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรม การพัฒนาคุณภาพชีวิตเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากการที่มีหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ที่เข้ามาสนับสนุนให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากผลิตภัณฑ์ของชุมชน เช่น ผ้าทอมือกะเหรี่ยงลูกปัด และสัตว์เศรษฐกิจ เป็นต้น แต่การส่งเสริมคุณภาพชีวิตดังกล่าว สามารถสร้างอาชีพให้เฉพาะกลุ่มแต่คนในชุมชนส่วนมาก ก็ยังต้องไปรับจ้างเพื่อหารายได้รวมถึงการสนับสนุนการสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ แต่ยังไม่เห็นช่องทางตลาดในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์รวมถึงการถอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาจากอาชีพวิถีชีวิตดั้งเดิม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีความผูกพันอยู่กับธรรมชาติมาอย่างยาวนาน ดังคำพูดที่ว่า “ที่ไหนมีป่า ที่นั่นมีกะเหรี่ยง” และ “ที่ไหนมีกะเหรี่ยง ที่นั่นมีป่า” โดยเฉพาะวิธีการทำไร่แบบหมุนเวียน ที่ต้องพึ่งพา อาศัยป่าทำเกษตร และการดูแลรักษา และหลังจากสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวบ้านทำให้ชาวบ้านได้รับผลกระทบไม่มีที่ดินทำกิน ต้องเป็นหนี้ และออกไปทำงานนอกชุมชน ทำให้คุณภาพชีวิตลดลงจนนำมาสู่การประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรม ชาวบ้านกลับไปใช้ประโยชน์ในที่ดินทำกินได้ ทำไร่หมุนเวียนได้ แต่ยังคงเป็นเพียงการใช้ประโยชน์แบบมีเงื่อนไขขาดความมั่นคง และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาจัดการยังขาดการบูรณาการการทำงานอย่างจริงจัง อันเนื่องมาจากมีการเปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนบุคลากรอยู่บ่อยครั้ง จึงขาดความต่อเนื่องในนโยบาย และการถูกจำกัดภายใต้แนวเขตพื้นที่ทำไร่หมุนเวียน มีใช้พื้นที่ที่จะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทุกพื้นที่ พร้อมทั้งการขยายตัวของจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นในทุกปีได้ส่งผลให้ความต้องการในที่ดินเพิ่มสูงมากขึ้น ดังนั้น เมื่อมีกลุ่มคนที่ครอบครองพื้นที่มากกว่าในสภาพสังคมที่ขาดแคลนพื้นที่ในการใช้ประโยชน์หล่อเลี้ยงชีพ ย่อมนำมาซึ่งความไม่เท่าเทียมที่เกิดขึ้นภายในชุมชนการทำงานของหน่วยงานในพื้นที่สะท้อนให้เห็นถึงการทำงานของหน่วยงานรัฐที่ขาดการ เชื่อมโยงหรือทำงานร่วมกัน จึงทำให้เห็นว่าแม้ว่าพื้นที่จะถูกประกาศให้เป็นพื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรมก็ตามแต่แนวนโยบายที่กล่าวไว้ให้เกิดการขับเคลื่อน เช่น

ให้มีการเพิกถอนพื้นที่ที่รัฐประกาศเป็นพื้นที่ป่าไม้ อนุรักษ์ป่าสงวนทับซ้อนที่ทำกิน และที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีข้อเท็จจริงจากการพิสูจน์อย่างเป็นประจักษ์ว่าได้อยู่อาศัย ดำเนินชีวิตและใช้ประโยชน์เป็นดังที่กล่าวมาเป็นเวลานาน หรือก่อนที่รัฐจะประกาศกฎหมาย หรือนโยบายทับซ้อนพื้นที่ดังกล่าว ไม่ได้รับการขับเคลื่อนหรือนำมาใช้ให้เกิดขึ้นจริง รวมถึงการทำงานหรือรับรู้ภายในชุมชนเอง ถึงการมีอยู่ของพื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรม และชาวบ้านต้องการให้ภาครัฐสร้างการรับรู้และขับเคลื่อนบันทึกข้อตกลง MOU การส่งเสริมสิทธิการมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษา อนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามหลักจารีตประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน โดยยึดหลักปฏิบัติตามแนวฟื้นฟูวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกะเหรี่ยงตามมติ ครม. ๓ สิงหาคม ๒๕๕๓ อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น การจัดการความมั่นคงในดินที่อยู่อาศัย หลังจากประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครองวัฒนธรรมชาวบ้านในชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการสำรวจกำหนดแนวเขตพื้นที่วัฒนธรรมและจัดโซนพื้นที่ ทั้งพื้นที่อนุรักษ์และพื้นที่ใช้ประโยชน์ ที่อยู่อาศัย และที่ทำกินที่เป็นการแนวทางในแก้ไขปัญหาทำให้ชาวบ้านไม่ต้องย้ายที่อยู่อาศัย ไปในที่ที่ไม่สามารถเลือกได้และไม่สอดคล้องกับวิถีธรรมชาติ ที่กล่าวว่า “ป่าอยู่ที่ไหนกะเหรี่ยงอยู่ที่นั่น” และมีหลายหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น เพราะเมื่อชุมชนมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นก็ต้องมีความต้องการในที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น และในปัจจุบันยังไม่ความแน่นอนในสิทธิ์ที่อยู่อาศัย แต่หน่วยงานของรัฐยังสนับสนุนงบประมาณในการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยที่มีความมั่นคงแข็งแรงจะมีเพียงแต่ที่พักอาศัยของเจ้าวัดที่อยู่บนพื้นที่สูงและห่างไกลผู้คนเนื่องจากต้องการความสงบ การจัดการศึกษา เด็กในชุมชนส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาภาคบังคับในโรงเรียนในระบบ และมีเรียนนอกระบบเป็นส่วนน้อย เพราะชาวกะเหรี่ยงหวังให้บุตรหลานมีความรู้ มีวุฒิการศึกษา สามารถที่จะนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพอื่น ๆ นอกจากอาชีพเกษตรกรรมเหมือนพ่อแม่บรรพบุรุษที่ผ่านมา อีกทั้งต้องการให้บุตรหลานสามารถพูดภาษาไทยได้ เนื่องจากภาษาที่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิต และได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลทองหลวงในการสนับสนุนในเรื่องการศึกษา และชุมชนก็ไม่ได้ไกลจากโรงเรียน และมี กศน. ตำบลที่รองรับสำหรับเด็กที่ไม่ได้เรียนในโรงเรียน แต่ระบบการศึกษาที่ยังคงเป็นระบบแกนกลางที่ยังคงยึดคนส่วนใหญ่และละเลยคนส่วนน้อย และขาดหน่วยงานที่ส่งเสริมการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในของคนในชุมชน เพราะสมัยใหม่ที่โรงเรียนให้ใช้ภาษาไทยกลาง ทั้งพูด อ่าน เขียนในการสื่อสาร และอีกด้านก็เกิดจากชุมชน เองที่ไม่ได้สืบทอดภาษาถิ่นของตนเองให้ลูกหลาน ทำให้คนรุ่นใหม่ไม่สามารถอ่านและเขียนภาษากะเหรี่ยงได้ เหลือแต่ภาษาพูด ทำให้ปัจจุบันคงเหลือเพียงแค่ผู้อาวุโสเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่ยังสามารถอ่านออกและเขียนภาษากะเหรี่ยงได้ ซึ่งต่างก็ยังคงคาดหวังว่า อยากให้มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษา เขียน และให้คนรุ่นใหม่ได้อ่านออกเขียนภาษากะเหรี่ยงได้ เพราะภาษากะเหรี่ยงยังนับว่า

เป็นมรดก ทางวัฒนธรรมที่สำคัญสำหรับชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่ร่วมกันถักทอคุณค่าและความหมายของชาติพันธุ์อย่างมีตัวตน ผ่านภาษา อันเป็นอัตลักษณ์ และวัฒนธรรมของตนเองมาอย่างยาวนาน การจัดการสิทธิขั้นพื้นฐาน หลังการประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครองวัฒนธรรม ชาวกะเหรี่ยงไม่ได้มีปัญหาสิทธิมากเท่าไร เนื่องจากชุมชนมีมานานหลายร้อยปีมากกว่า ๔๐๐ ปีแล้ว ผู้คนจึงไม่ประสบปัญหาเรื่องสิทธิในสัญชาติ ทุกคนมีสัญชาติไทย และเชื้อชาติไทย มีบัตรประชาชนมีสิทธิพลเมืองไทยทุกประการ รวมถึงได้รับสวัสดิการแห่งรัฐเทียบเท่าคนไทยทุกประการได้รับบริการด้านสาธารณสุขเท่าที่คนไทยพึงได้รับ และเนื่องจากชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ หากเจ็บป่วย ก็มีวิธีการรักษาด้วยภูมิปัญญาและสมุนไพร โดยเจ้าวัดก่อนที่จะไปใช้รักษาที่สถานพยาบาล แต่ระยะหลังมือทุกคนได้รับการศึกษามากขึ้นจึงเปลี่ยนวิธีการรักษาโดยใช้สิทธิในการรักษาพยาบาล มีหน่วยงานในท้องถิ่น และระดับจังหวัดคอยสนับสนุนเรื่องสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ เนื่องจากสิทธิ์บางประการต้องใช้เทคโนโลยีในการลงทะเบียนในชุมชนก็ประสบปัญหา เนื่องจากไม่มีสัญญาณโทรศัพท์ มีแต่สัญญาณอินเทอร์เน็ต อาจทำให้ได้รับสิทธิไม่ทั่วถึงทำให้สวัสดิการต่าง ๆ ที่รัฐสร้างขึ้นไม่สามารถเข้าถึงหมู่บ้าน

๓. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโผล่ว บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี พบว่า

๑) การจัดการวิถีชีวิต และวัฒนธรรม ส่งเสริมให้มีการจัดทำประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโผล่ว บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี มีการกำหนดให้มีการขับเคลื่อนพื้นที่คุ้มครองวิถีชีวิตอย่างจริงจังและให้เกิดความยั่งยืน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตบนพื้นฐานองค์ความรู้ ภูมิปัญญาของตนได้อย่างมีศักดิ์ศรี ได้รับการเคารพ เชื้อถือศรัทธากันโดยทั่วไป การจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ชุมชนให้เป็นศูนย์รวมเรื่องเล่า เรียนรู้จากเรื่องราวในอดีต เพื่อให้เยาวชนได้ซึมซับเรื่องราวในอดีต และเป็นอีกช่องทางการถ่ายทอดภูมิปัญญา วิถีวัฒนธรรมของตนมีการผสมผสานและประยุกต์ใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมดั้งเดิมกับความรู้สมัยใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

๒) การจัดการเรื่องอาชีพและรายได้ ส่งเสริมสนับสนุนการถอดองค์ความรู้ และอบรมความรู้ในการประกอบอาชีพให้กับประชาชนทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม เช่น ทางด้านการเกษตร การเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ รวมถึงการแปรรูปผลิตภัณฑ์ การจัดการด้านการตลาดเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการประกอบอาชีพ รวมถึงการส่งเสริมช่องทางการจำหน่ายให้กับประชาชน และเปิดชุมชนให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายหรือการทำให้หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพิ่มสร้างรายได้ให้กับชุมชน และสนับสนุนและหาแหล่งเงินทุนทั้งแบบกลุ่มและบุคคลเพื่อเป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพ หรือการร่วมกลุ่มเพื่อจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน

๓) การจัดการการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติที่กำหนดใช้แนวทางการจัดการพื้นที่คุ้มครองวัฒนธรรมตาม มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๕๓ อย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมของรัฐในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และออกแบบการจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมกำหนดแนวเขตรอบพื้นที่หมู่บ้านให้ชัดเจน และทำความเข้าใจร่วมกัน จัดพื้นที่ต่าง ๆ โดยนำเอาขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีวัฒนธรรม การกำหนดให้มีพื้นที่อนุรักษ์ ป่าศักดิ์สิทธิ์ หรือป่าชุมชนลุ่มน้ำ และลำห้วยแห่งชีวิต และจิตวิญญาณเขตอนุรักษ์ลุ่มน้ำ และพื้นที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ไม่ทำลายความสมดุลของระบบนิเวศ และส่งเสริมความหลากหลายทางชีวภาพให้เกิดความยั่งยืน

๔) การจัดการความมั่นคงในที่อยู่อาศัยการสร้างความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ต้องเข้าใจสภาพปัญหาการจัดการความมั่นคงในที่อยู่อาศัย เพื่อสำรวจ ศึกษา และกำหนดเขตพื้นที่ในการทำกิน ที่อยู่อาศัย โดยการกำหนดขอบเขตพื้นที่ให้ชัดเจนรอบพื้นที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อรองรับการขยายตัวของประชากรที่เพิ่มขึ้น และจัดการพื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรมตามวิถีวัฒนธรรมที่เป็นธรรมและยั่งยืน

๕) การจัดการด้านการศึกษาควรทำการส่งเสริมที่จะถูกนำไปใช้กับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง โดยสะท้อนให้เห็นวิถีคิดและการปฏิบัติด้านการศึกษาที่มีความหลากหลาย จำเป็นต้องมีการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนได้ทุกที่ ทุกเวลา จากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับด้านการศึกษาโดยออกแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ภาษา มีสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับการสืบสานอนุรักษ์ จารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้แบบพหุวัฒนธรรม การพัฒนาทักษะด้านภาษาอย่างน้อย ๓ ภาษา ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาชนกะเหรี่ยง และภาษาอังกฤษ การปลูกฝังจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนอกจากนี้และปูพื้นฐานให้เด็กดำรงชีพด้วยอาชีพเกษตรกรรม และหลักเศรษฐกิจพอเพียง

๖) การจัดการด้านสิทธิพื้นฐาน การจัดทำข้อมูลทะเบียนกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไผ่ล่งบ้านภูเหม็น ให้เป็นปัจจุบัน และต่อเนื่องและให้หน่วยงานลงพื้นที่ทำความเข้าใจสิทธิ์ต่าง ๆ รวมถึงการรับบริการจากหน่วยงานต่าง ๆ เนื่องจากชาวบ้านบางส่วนยังอ่านภาษาไทยไม่ออก รวมถึงพูดภาษาไทยไม่ชัด อาจเป็นอุปสรรคในการติดต่อราชการหรือการเข้ารับบริการสาธารณสุข และต้องการให้มีการประสานข้อมูลต่าง ๆ ผ่านทางผู้นำชุมชน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน รวมถึงการเข้าถึงระบบสาธารณสุขูปโภคด้านต่าง ๆ ในชุมชนให้ทั่วถึง รวมถึงการบริการสาธารณสุขที่ต้องศึกษาและพัฒนาแนวทางการให้บริการสาธารณสุขที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

การอภิปรายผล

๑. การจัดการคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโพลั่วบ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี ในบริบทหลังการเปลี่ยนแปลงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อศึกษาพบว่า การจัดการวิถีชีวิต และวัฒนธรรม ความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโพลั่ว บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโพลั่ว บ้านภูเหม็น ยังคงมีความเชื่อและให้ความเคารพนับถือในเรื่องของสิ่งที่เหนือธรรมชาติ วิญญาณบรรพบุรุษ สิ่งที่ได้เห็นอย่างชัดเจนโดยยังคงปฏิบัติสืบทอดมา และเป็นจุดเด่นของชุมชนอย่างชัดเจน และมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาสนับสนุน อาทิ การสืบสาน รักษา และต่อยอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ในเรื่องของวัฒนธรรมวิถีชีวิต ดังที่เห็น ในการส่งเสริมพิธีกรรมไหว้เจดีย์ที่มีหน่วยงานท้องถิ่นและหน่วยงานระดับภูมิภาคให้การสนับสนุน แต่ด้วยประเพณีวิถีชีวิต และพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มีอยู่หลากหลายแต่กิจกรรมเดิมของชุมชนกะเหรี่ยงโพลั่ว บ้านภูเหม็นยังคงอนุรักษ์ไว้ คือ ประเพณีกินข้าวใหม่ การปักเสด็จในไร่ข้าว พิธีค้ำต้นไทร การไหว้เจดีย์ และประเพณีการล้างเท้า เป็นวัฒนธรรมเฉพาะคนในชุมชนโดยมีผู้อาวุโสของคนในชุมชนเคารพนับถือเป็นผู้นำในการประกอบพิธีเท่านั้น จึงทำให้หน่วยงานของรัฐไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้มากนัก และเรื่องวัฒนธรรมทางภาษาที่ยังขาดหน่วยงานของรัฐให้การสนับสนุน และการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมโดยเฉพาะความเชื่อและวิถีปฏิบัติต่าง ๆ ที่เคยทำในอดีตก็เปลี่ยนไป รวมถึงชาวบ้านยังไม่เข้าใจเรื่องการจัดการพื้นที่พื้นที่ที่คุ้มครองทางวัฒนธรรมตามมติ ครม. ปี ๒๕๕๓ ในการสืบทอดวิถีวัฒนธรรมของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัย สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ ๑๐^๖ ที่กล่าวถึงวัฒนธรรมบางพื้นที่ขาดผู้สืบทอดทางวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ขาดเยาวชนแกนนำหรือผู้นำรุ่นใหม่ที่มีความสามารถที่จะพัฒนาชุมชน เป็นผลให้วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลงไป การสืบทอดวัฒนธรรมเริ่มสูญหายเป็นผลให้ห่างไกลประเพณี วัฒนธรรมซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันทางสังคมอย่างหนึ่งลดเลือนไป ส่งผลให้เกิดความล่อแหลมต่อปัญหาต่าง ๆ และสอดคล้องกับ^๗ หทัยชนก สีหะวงศ์ ได้ศึกษา การพัฒนาพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บ้านแม่सान้อย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การขับเคลื่อนงานโดยหน่วยงานรัฐได้เข้าไปดำเนินการ ในลักษณะโครงการส่งเสริมฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีโดยเฉพาะ “ประเพณีปีใหม่ม้ง” ซึ่งเป็นประเพณีที่บุคคลภายนอกให้ความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชน ทำให้มีกิจกรรมหลากหลายเพิ่มมากขึ้น

^๖ สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ. “สังเคราะห์ผลงานวิจัยในประเด็นกลุ่มชาติพันธุ์ระหว่างปี ๒๕๕๘-๒๕๖๔ ของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ”, รายงานการวิจัยสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ, (สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการปทุมธานี, ๒๕๖๑), หน้า ๕๖.

^๗ หทัยชนก สีหะวงศ์, “การพัฒนาพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บ้านแม่सान้อย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๖๔), หน้า ๔๒.

อาทิ การประกวดตีตมั่ง เกมกีฬาพื้นบ้าน การประกวดร้องเพลง และควบคู่กับกิจกรรมดั้งเดิมที่ชุมชนบ้านแม่สาบน้อยยังคงอนุรักษ์วิถีชีวิตไว้ คือ การโยนลูกช่วง การละเล่นลูกข่าง การร้องเพลงเดิม เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ทำให้เห็นถึงการสืบสานประเพณีอันดีงามร่วมกับการเปลี่ยนแปลงที่รับเอาอิทธิพลวัฒนธรรมภายนอกจากคนพื้นราบเข้ามาสู่ชุมชนตามกระแสการเปลี่ยนแปลงในสังคมสมัยใหม่

การจัดการรายได้และอาชีพ กะเหรี่ยงโพล่ว บ้านภูเหม็น แต่เดิมจะดำรงชีพอย่างพออยู่พิน มีชีวิตที่สงบสุขหาอยู่หากินในป่า เพราะมีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติ เป็นแหล่งทำมาหากินอย่างสะดวก รวมถึงการมีอาชีพเสริมจากการเก็บของป่าเพื่อมาขาย แต่ในหลังการเปลี่ยนแปลงเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรม การพัฒนาคุณภาพชีวิตเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากการที่มีหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ที่เข้ามาสนับสนุนให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากผลิตภัณฑ์ของชุมชน เช่น ผ้าทอมือกะเหรี่ยงลูกปิด และสัตว์เศรษฐกิจ เป็นต้น แต่การส่งเสริมคุณภาพชีวิตดังกล่าว สามารถสร้างอาชีพให้เฉพาะกลุ่มแต่คนในชุมชนส่วนมาก ก็ยังต้องไปรับจ้างเพื่อหารายได้ร่วมถึงการสนับสนุนการสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ แต่ยังไม่เห็นช่องทางการตลาดในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์รวมถึงการถอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาจากอาชีพวิถีชีวิตดั้งเดิม สอดคล้องกับงานวิจัย **หทัยชนก สีหะวงศ์**^๕ ได้ศึกษา การพัฒนาพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บ้านแม่สาบน้อย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า หน่วยงานภาคีเครือข่ายเข้าไปผลักดันให้คนในชุมชนสามารถมีอาชีพและสามารถเลี้ยงตนเองได้โดยใช้ฐานความเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ทูทางวัฒนธรรมที่มีให้เกิดประโยชน์และสร้างความภาคภูมิใจและตระหนักคุณค่าของตนเอง

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีความผูกพันอยู่กับธรรมชาติมาอย่างยาวนาน ดังคำพูดที่ว่า “ที่ไหนมีป่า ที่นั่นมีกะเหรี่ยง” และ “ที่ไหนมีกะเหรี่ยง ที่นั่นมีป่า” โดยเฉพาะวิถีการทำไร่แบบหมุนเวียนที่ต้องพึ่งพา อาศัยป่าทำเกษตร และการดูแลรักษา และหลังจากสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวบ้านทำให้ชาวบ้านได้รับผลกระทบไม่มีที่ดินทำกิน ต้องเป็นหนี้ และออกไปทำงานนอกชุมชน ทำให้คุณภาพชีวิตลดลงจนนำมาสู่การประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรม ชาวบ้านกลับไปใช้ประโยชน์ในที่ดินทำกินได้ ทำไร่หมุนเวียนได้ แต่ยังคงเป็นเพียงการใช้ประโยชน์แบบมีเงื่อนไขขาดความมั่นคง และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาจัดการยังขาดการบูรณาการการทำงานอย่างจริงจัง อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนบุคลากรอยู่บ่อยครั้ง จึงขาดความต่อเนื่องในนโยบาย และการถูกจำกัดภายใต้แนวเขตพื้นที่ทำไร่หมุนเวียน มีเขตพื้นที่ที่จะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทุกพื้นที่ พร้อมทั้งการขยายตัวของจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ในทุกปีได้ส่งผลให้ความ ต้องการในที่ดินเพิ่มสูงมากขึ้น ดังนั้น เมื่อมี

^๕ หทัยชนก สีหะวงศ์, “การพัฒนาพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บ้านแม่สาบน้อย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๖๔), หน้า ๔๒.

กลุ่มคนที่ครอบครองพื้นที่มากกว่า ในสภาพสังคมที่ขาดแคลนพื้นที่ในการใช้ประโยชน์หล่อเลี้ยงชีพ ย่อมนำมาซึ่งความไม่เท่าเทียมที่เกิดขึ้นภายในชุมชนการทำงานของหน่วยงานในพื้นที่สะท้อนให้เห็น ถึงการทำงานของหน่วยงานรัฐที่ขาดการ เชื่อมโยงหรือทำงานร่วมกัน จึงทำให้เห็นว่าแม้ว่าพื้นที่จะถูก ประกาศให้เป็นพื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรมก็ตามแต่แนวนโยบายที่กล่าวไว้ให้เกิดการขับเคลื่อน เช่น ให้มีการเพิกถอนพื้นที่ที่รัฐประกาศเป็นพื้นที่ป่าไม้ อนุรักษ์ป่าสงวนทับซ้อนที่ทำกิน และที่อยู่อาศัยของ กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีข้อเท็จจริงจากการพิสูจน์อย่างเป็นประจักษ์ว่าได้อยู่อาศัย ดำเนินชีวิตและ ใช้ประโยชน์เป็นดังที่ กล่าวมาเป็นเวลานาน หรือก่อนที่รัฐจะประกาศกฎหมาย หรือนโยบายทับซ้อนพื้นที่ ดังกล่าว ไม่ได้รับการขับเคลื่อนหรือนำมาใช้ให้เกิดขึ้นจริง รวมถึงการทำงานหรือรับรู้ภายในชุมชนเอง ถึงการมีอยู่ของพื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรม และชาวบ้านต้องการให้ภาครัฐสร้างการรับรู้และขับเคลื่อน บันที่ข้อตกลง MOU การส่งเสริมสิทธิการมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษา อนุรักษ์ และใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามหลัก จารีตประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน โดยยึดหลักปฏิบัติตามแนวพื้นที่วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกะเหรี่ยง ตามมติ ครม. ๓ สิงหาคม ๒๕๕๓ อย่างเป็นทางการมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรวิทย์ นพแก้ว^๑ ได้ทำการศึกษา ความยั่งยืนทางนิเวศกับระบบธรรมสิทธิในผืนป่าตะวันตก: บทวิพากษ์นิเวศวิทยาการเมือง และวัฒนธรรม พบว่า ชุมชนกะเหรี่ยงลุ่มน้ำแม่จันยึดหลักการระบบสิทธิการจัดการทรัพยากรร่วมกันมา ตั้งแต่บรรพบุรุษ “การทำงานแบบรวมหมู่” ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันแบ่งปัน ผลประโยชน์โดยเฉพาะ ด้วยความเป็นธรรม ปฏิบัติตามความเชื่อและคำสอนของบรรพบุรุษผ่านลัทธิ “ฤาษี” หรือ “อิสิ” โดยมี “ระบบฤาษี” ที่สอนให้เชื่อว่า ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า คือชีวิตและจิตวิญญาณของ ชีวิตป่า มนุษย์ เป็นเพียง องค์ประกอบหนึ่งของธรรมชาติ และทรัพยากรเป็นของธรรมชาติ มนุษย์เป็นเพียงผู้มาขอใช้เพียงชั่วคราว หมุนเวียนเปลี่ยนกันไป ไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่ง ไม่มีใครมีสิทธิ์เบ็ดเสร็จเด็ดขาดเหนือดินแดน ห้ามจับจอง และครอบครองไว้เป็นของตนเอง ดังนั้น จากคำสอนนี้จึงทำให้ชุมชนกะเหรี่ยงลุ่มน้ำแม่จันอยู่ร่วมกันกับ ธรรมชาติได้อย่างสมดุลและยั่งยืนโดยยึดหลักการจัดการทรัพยากรร่วมกันด้วยวิธีการทำงานแบบรวมหมู่ ซึ่งแต่ละกลุ่มบ้านก็จะมีพื้นที่ส่วนรวมตามหัวไร่ปลายนาริมป่าเขาที่ไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่ง เป็นพื้นที่ทาง วัฒนธรรมของชุมชน และร่วมกันปฏิบัติตามกฎกติกาและความเชื่อคำสอนของฤาษี ที่สอนให้รักษาดิน รักรักษ์ น้ำอันส่งผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศและความเป็นธรรมทางสังคมที่ยังคงดำรงอยู่ คนอยู่ได้ ป่าอยู่ได้ และสัตว์ก็อยู่ได้

^๑ วรวิทย์ นพแก้ว, “ความยั่งยืนทางนิเวศกับระบบธรรมสิทธิในผืนป่าตะวันตก: บทวิพากษ์ นิเวศวิทยาการเมือง และวัฒนธรรม”, วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๒): ๒๘๘-๓๐๔.

การจัดการความมั่นคงในดินที่อยู่อาศัย หลังจากประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครองวัฒนธรรมชาวบ้าน ในชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการสำรวจกำหนดแนวเขตพื้นที่วัฒนธรรมและจัดโซนพื้นที่ ทั้งพื้นที่อนุรักษ์และพื้นที่ใช้ประโยชน์ ที่อยู่อาศัยและที่ทำกินที่เป็นการแนวทางในแก้ไขปัญหาก็ทำให้ ชาวบ้านไม่ต้องย้ายที่อยู่อาศัยไปในที่ไม่สามารถเลือกได้และไม่สอดคล้องกับวิถีธรรมชาติ ที่กล่าวว่า “ป่าอยู่ที่ไหนกะเหยิงอยู่ที่นั่น” และมีหลายหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น เพราะเมื่อชุมชนมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นก็ต้องมีความต้องการในที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น และในปัจจุบันยังไม่มี ความแน่นอนในสิทธิ์ที่อยู่อาศัยแต่หน่วยงานของรัฐยังสนับสนุนงบประมาณในการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยที่มีความมั่นคงแข็งแรงจะมีเพียงแต่ที่พักอาศัยของเจ้าวัดที่อยู่บนพื้นที่สูงและห่างไกลผู้คนเนื่องจากต้องการ ความสงบ สอดคล้องกับงานวิจัย ของ สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ ๑๐^{๑๐} ได้สังเคราะห์ ผลงานวิจัยในประเด็นกลุ่มชาติพันธุ์ ระหว่างปี ๒๕๕๘-๒๕๖๔ ของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ ๑-๑๑ พบว่า ปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ไม่มีเอกสารสิทธิ/กรรมสิทธิ์ถือครองอย่างถูกต้องตามกฎหมาย มีคดีฟ้องร้องการบุกรุกสถานที่ บางส่วนอาศัยในพื้นที่ทับซ้อนกับเอกชน และหากประเด็นพิจารณา ถึงประเด็นสภาพโครงสร้างที่อยู่อาศัย มีสภาพชำรุดทรุดโทรม ไม่มั่นคงแข็งแรง เป็นพื้นที่แออัด ไม่มีที่ดิน เป็นของตนเอง ปลูกสร้างในที่ดินรัฐ

การจัดการศึกษา เด็กในชุมชนส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาภาคบังคับในโรงเรียนในระบบ และมีเรียน นอกกระบบเป็นส่วนน้อย เพราะชาวกะเหรี่ยงหวังให้บุตรหลานมีความรู้ มีวุฒิการศึกษา สามารถที่จะนำ ความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพอื่น ๆ นอกจากอาชีพเกษตรกรรมเหมือนพ่อแม่บรรพบุรุษที่ผ่านมา อีกทั้ง ต้องการให้บุตรหลานสามารถพูดภาษาไทยได้ เนื่องจากภาษาที่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิต และได้รับการ สนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลทองหลางในการสนับสนุนในเรื่องการศึกษา และชุมชนก็ไม่ได้ ไกลจากโรงเรียน และมี กศน. ตำบลที่รองรับสำหรับเด็กที่ไม่ได้เรียนในโรงเรียน แต่ระบบการศึกษาที่ยัง คงเป็นระบบแกนกลางที่ยังคงยึดคนส่วนใหญ่และละเลยคนส่วนน้อย และขาดหน่วยงานที่ส่งเสริม การศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในของคนในชุมชน เพราะสมัยใหม่ที่โรงเรียนให้ใช้ภาษาไทยกลาง ทั้งพูด อ่าน เขียนในการสื่อสาร และอีกด้านก็เกิดจากชุมชน เองที่ไม่ได้สืบทอดภาษาถิ่นของตนเองให้ลูกหลาน ทำให้คนรุ่นใหม่ไม่สามารถอ่านและเขียนภาษา กะเหรี่ยงได้ เหลือแต่ภาษาพูด ทำให้ปัจจุบันคงเหลือเพียง แค่ผู้อาวุโสเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่ยังสามารถอ่านออกและเขียนภาษากะเหรี่ยงได้ ซึ่งต่างก็ยังคงคาดหวัง ว่า อยากให้มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาเขียน และให้คนรุ่นใหม่ได้อ่านออกเขียนภาษากะเหรี่ยงได้ เพราะภาษากะเหรี่ยงยังนับว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญสำหรับชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่ร่วมกันถักทอ

^{๑๐} สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ. “สังเคราะห์ผลงานวิจัยในประเด็นกลุ่มชาติพันธุ์ระหว่างปี ๒๕๕๘-๒๕๖๔ ของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ”, รายงานการวิจัยสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ, (สำนักส่งเสริม และสนับสนุนวิชาการปทุมธานี, ๒๕๖๖), หน้า ๕๖.

คุณค่าและความหมายของชาติพันธุ์ อย่างมีตัวตน ผ่านภาษาอันเป็นอัตลักษณ์ และวัฒนธรรมของตนเอง มาอย่างยาวนาน สอดคล้องกับงานวิจัย **บุชิตา สังแก้ว และพันธรักษ์ ผูกพันธ์** ที่ได้กล่าวถึง ภายใต้การจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความหลากหลายดังกล่าว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีขนาดพื้นที่รับผิดชอบด้านการให้บริการการศึกษา ครอบคลุมทั้งอำเภอแม่สอด มีเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ที่รับบริการการศึกษาครอบคลุมทุกกลุ่มทั้งเด็กชนเผ่าพื้นเมืองที่มีสัญชาติไทย และเด็กต่างด้าวไม่มีสัญชาติ รวมทั้งมีหน่วยบริการหรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกระจายครอบคลุมทุกพื้นที่ตำบล นอกจากนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ ตามนโยบายรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กำหนดให้เป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบให้บริการการศึกษาแก่เด็กปฐมวัย โดยเฉพาะ เด็กกลุ่มชาติพันธุ์ในกลุ่มเด็กด้อยโอกาส รวมทั้งนโยบายการกระจายอำนาจซึ่งมีทิศทางกำหนดให้มีการถ่ายโอนอำนาจการจัดการศึกษาแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การจัดการสิทธิขั้นพื้นฐาน หลังการประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครองวัฒนธรรม ชาวกะเหรี่ยงไม่ได้มีปัญหาสิทธิมากเท่าไรเนื่องจากชุมชนมีมานานหลายร้อยปีมากกว่า ๔๐๐ ปีแล้ว ผู้คนจึงไม่ประสบปัญหาเรื่องสิทธิในสัญชาติ ทุกคนมีสัญชาติไทย และเชื้อชาติไทย มีบัตรประชาชนมีสิทธิพลเมืองไทยทุกประการ รวมถึงได้รับสวัสดิการแห่งรัฐเทียบเท่าคนไทยทุกประการได้รับบริการด้านสาธารณสุขเท่าที่คนไทยพึงได้รับ และเนื่องจากชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ หากเจ็บป่วย ก็มีวิธีการรักษาด้วยภูมิปัญญาและสมุนไพรโดยเจ้าวัดก่อนที่จะไปใช้รักษาที่สถานพยาบาล แต่ระยะหลังมือทุกคนได้รับการศึกษามากขึ้นจึงเปลี่ยนวิธีการรักษาโดยใช้สิทธิ์ในการรักษาพยาบาล มีหน่วยงานในท้องถิ่นและระดับจังหวัดคอยสนับสนุนเรื่องสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ เนื่องจากสิทธิ์บางประการตั้งใช้เทคโนโลยีในการลงทะเบียนในชุมชนก็ประสบปัญหาเนื่องจากไม่มีสัญญาณโทรศัพท์มีแต่สัญญาณอินเทอร์เน็ต อาจทำให้ได้รับสิทธิไม่ทั่วถึงทำให้สวัสดิการต่าง ๆ ที่รัฐสร้างขึ้นไม่ สามารถเข้าถึงหมู่บ้าน สอดคล้องกับงานวิจัย **กรด เหล็กสมบูรณ์**^{๑๑} ที่ได้กล่าวถึง การรักษา หรือการป้องกันโดยการใช้อาหารและสมุนไพร ชาติพันธุ์ไทจีนมีการใช้อาหารและสมุนไพรในการดูแลรักษาสุขภาพหลากหลายวิธี เช่น การทำเป็นเครื่องดื่ม ทำเป็นยานวด ยาทา ทำเป็นยาผง เม็ดลูกกลอน ฯลฯ

^{๑๑} กรด เหล็กสมบูรณ์, การศึกษาภูมิปัญญาการดูแลสุขภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ไทจีนในประเทศไทย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), ๒๕๖๒), หน้า ๗.

๒. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโผล่ว บ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี

๑) การจัดการวิถีชีวิต และวัฒนธรรม ส่งเสริมให้มีการจัดทำประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโผล่วบ้านภูเหม็น จังหวัดอุทัยธานี มีการกำหนดให้มีการขับเคลื่อนพื้นที่คุ้มครองวิถีชีวิตอย่างจริงจังและให้เกิดความยั่งยืน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตบนพื้นฐานองค์ความรู้ ภูมิปัญญาของตนได้อย่างมีศักดิ์ศรี ได้รับการเคารพ เชื้อถือศรัทธากันโดยทั่วไป การจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ชุมชนให้เป็นศูนย์รวมเรื่องเล่า เรียนรู้จากเรื่องราวในอดีต เพื่อให้เยาวชนได้ซึมซับเรื่องราวในอดีต และเป็นอีกช่องทางการถ่ายทอดภูมิปัญญา วิถีวัฒนธรรมของตนมีการผสมผสานและประยุกต์ใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมดั้งเดิมกับความรู้สมัยใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัย **สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ**^{๑๒} พบว่าแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ ด้านวัฒนธรรม/การส่งเสริมการมีส่วนร่วม รัฐมีมาตรการในการจัดสรรงบประมาณเพื่อส่งเสริมการขับเคลื่อนงานของเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ ส่งเสริมการมีตัวแทนด้านวัฒนธรรมระดับชาติที่ทำหน้าที่แทนทุกคนเผ่าในการอนุรักษ์ส่งเสริมหรือพัฒนาวัฒนธรรมประเพณีชนเผ่า จัดตั้งแหล่งเรียนรู้ชุมชนให้เป็นศูนย์รวมเรื่องเล่าเรียนรู้เรื่องราวโบราณ

๒) การจัดการเรื่องอาชีพและรายได้ ส่งเสริมสนับสนุนการถอดองค์ความรู้ และอบรมความรู้ในการประกอบอาชีพให้กับประชาชนทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม เช่น ทางด้านการเกษตร การเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ รวมถึงการแปรรูปผลิตภัณฑ์ การจัดการด้านการตลาดเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการประกอบอาชีพ รวมถึงการส่งเสริมช่องทางการจำหน่ายให้กับประชาชน และเปิดชุมชนให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายหรือการทำให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพิ่มสร้างรายได้ให้กับชุมชน และสนับสนุนและหาแหล่งเงินทุนทั้งแบบกลุ่มและบุคคลเพื่อเป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพ หรือการร่วมกลุ่มเพื่อจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สมยศ ปัญญา**^{๑๓} ได้ศึกษา การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา พบว่า ด้านรายได้ ควรสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนในพื้นที่เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการประกอบอาชีพ สนับสนุนการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในการพัฒนาอาชีพให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ที่ส่วนใหญ่มีสภาพความยากจนและมีอาชีพการเกษตรแบบดั้งเดิม สนับสนุนวิสาหกิจทั้งขนาดกลางและขนาดย่อม มุ่งเน้นการเชื่อมโยงภูมิปัญญาวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชนเผ่า เพื่อพัฒนาต่อยอดสู่วิสาหกิจชุมชน

^{๑๒} สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ, “สังเคราะห์ผลงานวิจัยในประเด็นกลุ่มชาติพันธุ์ ระหว่างปี ๒๕๕๘-๒๕๖๔ ของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ”, รายงานการวิจัยสำนักส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ, หน้า ๕๖.

^{๑๓} สมยศ ปัญญา “การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา”, วารสารวิจัยวิชาการ, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖): ๙๑-๑๐๔.

๓) การจัดการการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ การกำหนดใช้แนวทางการจัดการพื้นที่คุ้มครอง วัฒนธรรมตาม มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๕๓ อย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมของรัฐในการ ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติ และออกแบบการจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมกำหนดแนวเขตรอบพื้นที่หมู่บ้านให้ ชัดเจน และทำความเข้าใจร่วมกัน จัดพื้นที่ต่าง ๆ โดยนำเอาขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีวัฒนธรรม การกำหนดให้มีพื้นที่อนุรักษ์ ป่าศักดิ์สิทธิ์ หรือป่าชุมชนลุ่มน้ำ และลำห้วยแห่งชีวิต และจิตวิญญาณ เขตอนุรักษ์ลุ่มน้ำ และพื้นที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ไม่ทำลายความสมดุลของระบบนิเวศ และส่งเสริม ความหลากหลายทางชีวภาพให้เกิดความยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัย วรวิทย์ นพแก้ว และคณะ^{๑๔} ได้ศึกษา แนวทางการจัดการเขตพื้นที่ทำกิน ที่อยู่อาศัย และการฟื้นฟูวิถีชีวิตวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ กะเหรี่ยงบ้านภูเหม็น ตำบลทองหลาง อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี พบว่า ควรร่วมกันจัดการพื้นที่ ภายในเขตคุ้มครองทางวัฒนธรรมบนฐานคิดความเชื่อและจารีต ประเพณีในการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ โดยการจัดโซนพื้นที่การใช้ประโยชน์และพื้นที่อนุรักษ์ให้มีขอบเขตที่ แน่นอนและชัดเจน โดยตั้งอยู่บนฐาน นิเวศวัฒนธรรมของชุมชนและข้อตกลงร่วมกันภายในชุมชนให้ชัดเจน

๔) การจัดการความมั่นคงในที่อยู่อาศัยการสร้างความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ต้องเข้าใจสภาพปัญหา การจัดการความมั่นคงในที่อยู่อาศัย เพื่อสำรวจ ศึกษา และกำหนดเขตพื้นที่ในการทำกิน ที่อยู่อาศัย โดยการกำหนดขอบเขตพื้นที่ให้ชัดเจนรอบพื้นที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อรองรับการขยายตัวของประชากรที่เพิ่มขึ้น และจัดการพื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรมตามวิถีวัฒนธรรม ที่เป็นธรรมและยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัย วรวิทย์ นพแก้ว และคณะ^{๑๕} ได้ศึกษา แนวทางการจัดการ เขตพื้นที่ทำกิน ที่อยู่อาศัย และการฟื้นฟูวิถีชีวิตวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านภูเหม็น ตำบล ทองหลาง อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี พบว่า การให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกับชุมชน ร่วมกัน สร้างความมั่นคงในที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย ของชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม คืนสิทธิดั้งเดิมให้กับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง จัดการพื้นที่ภายในเขตคุ้มครองวัฒนธรรมด้วยรูปแบบ การจัดการทรัพยากรร่วม ร่วมกันกำหนดขอบเขต พื้นที่ที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของชุมชนให้ชัดเจน ในรูปแบบของแปลงรวมหรือการจัดการพื้นที่คุ้มครอง ทางวัฒนธรรมร่วมกัน ร่วมกันจัดการพื้นที่ภายใน เขตคุ้มครองทางวัฒนธรรมบนฐานคิดความเชื่อและจารีต ประเพณีในการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ โดยการ จัดโซนพื้นที่การใช้ประโยชน์และพื้นที่อนุรักษ์ให้มีขอบเขตที่ แน่นอนและชัดเจน

^{๑๔} วรวิทย์ นพแก้ว และคณะ, “แนวทางการจัดการเขตพื้นที่ทำกิน ที่อยู่อาศัย และการฟื้นฟูวิถีชีวิตวัฒนธรรมของ กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านภูเหม็น ตำบลทองหลาง อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี”, รายงานวิจัย, กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), ๒๕๖๓, หน้า ๑๗๙.

^{๑๕} วรวิทย์ นพแก้ว และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า ๑๗๙.

๕) การจัดการด้านการศึกษาคควรทำการส่งเสริมที่จะถูกนำไปใช้กับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง โดยสะท้อนให้เห็นวิถีคิดและการปฏิบัติด้านการศึกษามีความหลากหลาย จำเป็นต้องมีการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนได้ทุกที่ ทุกเวลา จากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับด้านการศึกษาโดยออกแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ภาษา มีสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับการสืบสานอนุรักษ์ จารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้แบบพหุวัฒนธรรม การพัฒนาทักษะด้านภาษาอย่างน้อย ๓ ภาษา ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาชนกะเหรี่ยง และภาษาอังกฤษ การปลูกฝังจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ และปูพื้นฐานให้เด็กดำรงชีพด้วยอาชีพเกษตรกรรม และหลักเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับงานวิจัยสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ^{๑๖} ได้สังเคราะห์ผลงานวิจัยในประเด็นกลุ่มชาติพันธุ์ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๔ ของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ ๑-๑๑ พบว่า ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการส่งเสริมด้านการศึกษาแก่เด็กและสนับสนุนทุนการศึกษาอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับจัดตั้งการศึกษาพิเศษ/หลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน และวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์

๖) การจัดการด้านสิทธิพื้นฐานกรจัดทำข้อมูลทะเบียนกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโพลั่ว บ้านภูเหม็น ให้เป็นปัจจุบันและต่อเนื่อง ให้หน่วยงานลงพื้นที่ทำความเข้าใจสิทธิ์ต่าง ๆ รวมถึงการรับบริการจากหน่วยงานต่าง ๆ เนื่องจากชาวบ้านบางส่วนยังอ่านภาษาไทยไม่ออก รวมถึงพูดภาษาไทยไม่ชัดอาจเป็นอุปสรรคในการติดต่อราชการหรือการเข้ารับบริการสาธารณสุข และต้องการให้มีการประสานข้อมูลต่าง ๆ ผ่านทางผู้นำชุมชน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน รวมถึงการเข้าถึงระบบสาธารณสุขภาคต่าง ๆ ในชุมชนให้ทั่วถึง รวมถึงการบริการสาธารณสุขที่ต้องศึกษาและพัฒนาแนวทางการให้บริการสาธารณสุขที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน ของเจ้าหน้าที่สอดคล้องกับงานวิจัย สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ^{๑๗} ได้สังเคราะห์ผลงานวิจัยในประเด็นกลุ่มชาติพันธุ์ ระหว่างปี ๒๕๕๘-๒๕๖๔ ของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ ๑-๑๑ พบว่า รับผิดชอบให้ความสำคัญ กับการออกสถานะทางทะเบียน เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงการจัดบริการสังคมต่าง ๆ รวมถึงออกระเบียบการดำเนินการที่เอื้ออำนวยในเรื่องของการจัดการแหล่งน้ำ การประสานงานเพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์เข้าถึงระบบสาธารณสุขภาค รวมถึงในการจัดโครงการกิจกรรมต่าง ๆ ให้กลุ่มชาติพันธุ์ได้มีโอกาสกำหนดทิศทางในเวลาในการขับเคลื่อนกิจกรรม

^{๑๖} สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ, “สังเคราะห์ผลงานวิจัยในประเด็นกลุ่มชาติพันธุ์ระหว่างปี ๒๕๕๘-๒๕๖๔ ของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ”, รายงานการวิจัยสำนักส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ, (สำนักส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการปทุมธานี, ๒๕๖๖), หน้า ๗๖.

^{๑๗} สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ, “สังเคราะห์ผลงานวิจัยในประเด็นกลุ่มชาติพันธุ์ระหว่างปี ๒๕๕๘-๒๕๖๔ ของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ”, รายงานการวิจัยสำนักส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ, หน้า ๘๒.

ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑) หน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับการขับเคลื่อนงานกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ท้องถิ่นควรบูรณาการการทำงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียมกัน

๒) ควรส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีศักยภาพและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์อย่างครบวงจร

๓) ให้หน่วยงานของรัฐเข้ามาฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เนื่องจากผู้อาวุโส ประชาชนชาวบ้านที่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรม ประเพณี เริ่มลดลง ซึ่งในอนาคตอาจจะขาดกลุ่มผู้สืบทอดวัฒนธรรมอันดีงาม

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนางานวิจัย

๑) การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์

๒) การศึกษาบทบาทของผู้นำจิตวิญญาณในการพัฒนาชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์

๓) การศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจผู้นำทางจิตวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโพลั่ว

บรรณานุกรม

กรด เหล็กสมบูรณ์. การศึกษาภูมิปัญญาการดูแลสุขภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในประเทศไทย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), ๒๕๖๒.

บุรณ์เซน สุขคุ้ม. “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์กุ่ม”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๖ (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๖๑): ๑๕๗๐-๑๕๘๐.
พงศรัตน์ ภิรมย์รัตน์, ธาเดช เกิดวิชัย และณัฐพงษ์เดชะรัตนเสถียร. “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนจังหวัดแพร่”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๔ (กรกฎาคม-สิงหาคม ๒๕๖๓): ๑๔๙๑-๑๕๐๕.

วรวิทย์ นพแก้ว. “ความยั่งยืนทางนิเวศกับระบอบกรรมสิทธิ์ในผืนป่าตะวันตก: บทวิพากษ์ นิเวศวิทยาการเมืองและวัฒนธรรม”. วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๒): ๒๘๘-๓๐๔.

วรวิทย์ นพแก้ว และคณะ. “แนวทางการจัดการเขตพื้นที่ทำกินที่อยู่อาศัยและการฟื้นฟูวิถีชีวิตวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านภูเหม็น ตำบลทองหลาง อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี”. รายงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรองค์การมหาชน, ๒๕๖๓.

- ศุภสวัสดิ์ วัฒนะคุณโชต, ภมร ชันระหัดต์และธนิศรียนยง. “การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในจังหวัดราชบุรี”. วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๖): ๒๑๓-๒๒๙.
- สมยศ ปัญญา. “การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา”. วารสารวิจัยวิชาการ. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖): ๙๑-๑๐๔.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๖.
- สำนักส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ. “สังเคราะห์ผลงานวิจัยในประเด็นกลุ่มชาติพันธุ์ระหว่างปี ๒๕๕๘-๒๕๖๔ ของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ”. รายงานการวิจัย. ปทุมธานี: สำนักส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ, ๒๕๖๖.
- หทัยชนก สีหะวงศ์. “การพัฒนาพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บ้านแม่สาบน้อย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๖๔.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. **แผนแม่บทการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๐**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.harvardasia.co.th/wp-content/uploads/2016/09/503.pdf> [๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๗].